

Türk Vergi Denetiminin Çağdaşlaşması Sürecinde Hesap Uzmanları Kurulu'nun Kuruluşu (1945) Üzerine Prof. Dr. Selahattin Tuncer ile Söyleşi

Söyleşinin yapıldığı tarih: 13 Ağustos 2011,

Fenerbahçe - Kadıköy

Söyleşiyi yapan: Prof. Dr. Oktay Güvemli

O. Güvemli: Selahattin Bey, XX. yüzyılın ilk yarısının sonlarına doğru vergi denetiminde çağdaşlaşmayı sağlayan bir kurum oluştuğunu biliyoruz. Bu kurum, Hesap Uzmanları Kurulu'dur. Cumhuriyet'in ilanından sonra yürürlüğe giren Muamele Vergisi ve Kazanç Vergisi yasaları ile muhasebe kayıtları üzerinden ve mali tablolara dayanılarak vergi alınmaya başlanmıştı. Ticaret Kanunu'nda yer alan defterler yanında, her vergi yasası kendi muhasebe defterlerini belirliyordu. Ve vergiler beyan üzerine alınmaya başlanmıştı. Bu uygulamalar Cumhuriyet'in vergi denetimini güncel hale getirmişti. Bu ihtiyacın nasıl karşılandığını sizden dinlemek isteriz. Sanıyorum siz, Hesap Uzmanları Kurulu'nun kuruluşunda ilk görev alanlar arasında bulunuyordunuz.

Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi adına yaptığımız bu söyleşiyi, lütfederseniz üç grup halinde ele alalım. İlk önce Selahattin Tuncer'i tanımak isteriz. Sonra çağdaş vergi denetiminin oluşum sürecini sizden dinleyelim. Üçüncü olarak da bu doğuşun sembolü olarak gördüğümüz Hesap Uzmanları Kurulu'nun gelişme sürecini ve bu gelişimin muhasebeye, ekonomiye etkilerini gözden geçirelim.

S. Tuncer: Derginizde röportaj için ilk figür olarak beni seçmenize teşekkür ederim. Yalnız kendi yaşamıma geçmeden önce, söyleşiye bir

nostaljik anı ile başlamak istiyorum. Siz 1963 yılında lisansüstü eğitiminizi İşletme İktisadı Enstitüsü'nde yeni bitirmiştiniz. Ben de yeni kurulan Sınai Yatırım ve Kredi Bankası'nda hesap uzmanlığından ayrılarak mali tahlil ve iktisat müşaviri olarak göreve başlamıştım. Enstitü'nün başkanı Prof. Dr. Mehmet Oluç bana telefon etti. Bir öğrencisi ile meşgul olmamızı ve uygun görülürse bankaya uzman olarak almamızı istedi. O öğrenci sizdiniz ve öğrencilikten yeni çıkmış bir genç olarak bankaya geldiniz ve mali tahlil uzmanı olarak çalışmaya başladınız. Mali tahlile yenilikler getirdiniz, doktora yaptınız. Bankadan, ben sizden önce ayrıldım ama hep sizi izledim. Hoca ve yazar olarak çalışmalarınız giderek gelişti. Şimdi de muhasebe tarihinde şöhret sahibi, isim sahibi ve derin araştırmalar yapan bir hoca, bir araştırmacı hüviyetini elde ettiniz...

O. Güvemli: Selahattin Bey, hakkımda söylediklerinize çok teşekkür ederim, ben öğrencilikten sonra sizinle çalışma yaşamıma başlamış olmaktan dolayı her zaman mutlu olmuşumdur ve sizin kültürünüzden ve dünya görüşünüzden her zaman yararlanmışımdır. Bende çok emeğiniz vardır. Minnettarlık duyarım. Akademik çalışmalarımı bu kadar yakından izlediğinizi bilmiyordum, teşekkür ederim.

S. Tuncer: Şimdi bu girişten sonra izin verirseniz kendi yaşamımdan söz etmek isterim. Tabii en zor şey insanın kendisinden bahsetmesidir. Kitaplarımın arkasındaki açıklamalardan yararlanabilirdiniz ama benden dinlemek istiyorsunuz. Ben de kısaca anlatayım. Ben 1920 yılında Antalya'nın Elmalı kazasında dünyaya geldim. Babam öğretmen idi. Sonra öğretmenliği bırakıp, vilayet merkezine taşındık. Ben ilk ve orta öğretimimi Antalya'da tamamladım. Antalya lisesini 1937 yılında bitirdikten sonra İstanbul'a gelip Mekteb-i Mülkiye'nin sınavlarına girdim ve başarılı oldum. Ama okul, Siyasal Bilgiler Okulu adı ile Ankara'ya taşındığı için orada, Maliye Bakanlığı bursu ile okudum, 1941 yılında okulun mali şubesinden mezun oldum. Mezun olduktan sonra Maliye Vekaleti Varidat Umum Müdürlüğü'nde, Umum Müdürlük görevini sürdüren Maliye Müfettişi İsmail Hakkı Ülmen Bey'in

yanında ben ve arkadaşlarım çalışmaya başladık. Ancak, İkinci Dünya Harbi yaşanıyor ve bizi yedek subay olarak askere aldılar. Altı aylık stajımı tamamladıktan sonra yedek subay olarak Çatalca müstahkem mevkiilerinde göreve başladım. Otuz altı ay süre ile ağır koşullar altında askerlik yaptım. Orada Almanları bekledik. Gelen giden olmadı. Üç yılımız tanklar için uygun hendekler kazarak ve her yıl onları yenileyerek geçti. 1944 Yılında terhis olduktan sonra stajımın kalan bölümünde, İstanbul Defterdarlığı'nda Maliye Teftiş Kurulu'ndan bir eğitici, öğretici müfettiş nezaretinde yirmi dört stajyer olarak Defterdarlığın servislerini altı ay boyunca gezerek Maliye'nin mekanizmasını öğrenmeye çalıştık. Bu staj döneminden sonra bizi sınava tabi tuttular. Bu sınav sonucunda yirmi dört kişi de başarılı oldu ve bizi vergi dairelerinde tahakkuk memuru olarak görevlendirdiler. Bu sınavda iyi not aldığım için beni tahsilat kontrol memurluğuna atadılar. Bir yıl boyunca bu vazifeyi yaptım. Sonrasında 1945 yılının Ekim ayında Hesap Uzmanları Kurulu'nun sınavları açıldı. Korkunç kalabalık bir sınavdı. Dört yüz kişi yazılı ve sözlü sınav için başvuruda bulunmuştu. Sınavı başarı ile veren on dokuz kişi hesap uzmanı muavini olduk.

O. Güvemli: Bu on dokuz kişi kurula ilk girenler midir? Sınav dışı giren olmadı mı? Bu ondokuz kişiden halen kimler sağ?

S. Tuncer: Bu on dokuz kişi sınava ilk girenlerdir. Sanırım onlardan sadece ben hayattayım. Sınav dışı girenlere sonra değineyim, çünkü bu konu, Rasim Saydar (1901-1966) ile Ali Alaybek (1901-1986) in arasının açılmasına neden olmuştur.

Hesap uzman muavinliğine başlayınca aynı zamanda İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde doktora kurslarına başladım. Bir yıllık ders döneminden sonra Prof. Dr. Fritz Neumark'ın yanında *Türkiye'de Vergi Tahsili ve Türk Maliyesinde Tahsilat Sistemi* adını taşıyan tezim ile 1947 yılında doktoramı vermiş oldum. Kendi alanlarında ünlü olan Osman Okyar, Feridun Ergin, Memduh Yaşa benim doktora arkadaşlarımdır. 1954 Yılında bir yıl süre ile İngiltere'ye staj için gönderildim. Orada London School of Economics'de

bazı eğitim programlarına katıldım. Dönüşte de o zamanlar Almanya'ya dönmüş olan Neumark'ı Almanya'da ziyaret ettim. Neumark'ın beni, eğitim hayatımda Almanca öğrendiğim için tercih ettiğini belirtmem gerekiyor.

Selahattin Tuncer, bu noktada duruyor ve 1953 yılında Bedriye Hanım ile nasıl tanışıp, evlendiğini anlatıyor. Biz diyor, görücü usulü ile evlendik. Bedriye Hanım'ın eniştesi hesap uzmanları kurulunda uzmandı, bizi o tanıştırdı diyor. Ve iki kızları olduğunu ve halen bir de torunları bulunduğunu ekliyor. Büyük kız Nihal Hanım'ın halen İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde profesör olduğunu ve İngilizce Bölüm Başkanlığı yaptığını da bu arada öğrenmiş oluyoruz.

O. Güvemli: Selahattin Bey şimdi baştan belirttiğimiz söyleşimizin ikinci grubunu oluşturan Hesap Uzmanları Kurulu'nun oluşum sürecine dönebiliriz sanıyorum.

S. Tuncer: Evet, şimdi asıl konuya geçelim. Giriş sınavını kazanan on dokuz kişiyi Kurulun İstanbul Grubuna verdiler. Ali Alaybek İstanbul Grup Başkanı oldu. Bizi topladı, bir masanın etrafına sıralandık. Bizi kutladı. On dokuz kişinin on beşi Siyasal Bilgiler kökenli idi. Dördü

Selahattin Tuncer ile söyleşi yapmaya gittiğimizde

hazırladığı aşağıdaki yazıyı bize verdi.

Bu yazıya aşağıda yer veriyoruz

*Türkiye'de Vergi Denetim Tarihinde
Üzüntülü Gün*

10 Temmuz 2011 tarih ve 27990 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan 646 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 12. maddesi ile, 28 Mart 1945 tarih ve 4709 sayılı *Hesap Uzmanları Kurulu Kurulmasına ve Maliye Bakanlığı Merkez ve İller Kadrosunda Bazı Değişiklikler Yapılmasına Dair Kanun* yürürlükten kaldırılmıştır. Aynı KHK'nin 14. maddesi gereğince, kararın yayın tarihi olan 10 Temmuz 2011 tarihini izleyen 11 Temmuz Pazartesi günü Kurul başkanı, Bakanlık müşavirliğindeki odasında çalışmaya başlamıştır. Aynı durum, Maliye Teftiş Kurulu Başkanı, Gelirler Kontrolörlüğü Kurul Başkanı için de geçerli olmuştur. Bu nedenle 10 Temmuz 2011 Pazar gününe vergi denetiminde *en üzüntülü gün* demek gerekiyor. Böylece 61. hükümet, vergi denetimini bir çatı altında toplama operasyonunu, yayımladığı KHK/646 ile gerçekleştirmiş oldu. Samimiyetle belirtmek gerekir ki sözü edilen gruplar bir gün böyle bir şey olacağını biliyorlardı. Şimdi olan oldu. Bizlere de üzülmek kaldı.

de Yüksek Ticaretli idi. Ali Alaybek dedi ki: *“Bu meslek bir muhasebe ve denetim mesleği olduğu için Siyasal Bilgiler Okulu mezunlarının pek başarılı olacaklarını sanmıyordum. Ancak bakıyorum çoğunuz oradansınız... hepinizi kutlarım”* dedi ve sonra dağıtım yapıldı.

Benim patronum Rasim Saydar oldu. Rasim Saydar o tarihte sürgündeydi. Muamele Vergileri Dairesi'nin bulunduğu Kurşunlu Han'ın üçüncü katında iyi koşullarda olmayan bir odaya kapanmıştı. Morali bozuktu ve ayrıca *“Hoca terstir, huysuzdur”* diyorlar ve dikkatli olmamı öneriyorlardı. Rasim Bey'e telefon ettim. Müsaade ederse staja başlayabileceğimi söyledim.

O. Güvemli: Rasim Hoca neden sürgündeydi, niçin morali bozuktu?

S. Tuncer: Mesleki birtakım çekişmeler vardı. Bu mesleki çekişmelerin sebebi şu şekilde özetlenebilir: Eski denetçiler iki gruptu. Birinci grup Muamele Vergisi incelemesi yapan gruptu. Bu grubun başında Ali Alaybek vardı ve Alaybek bu grubu olduğu gibi hesap uzmanları kuruluna getirmişti. Bunlar kırk kişi kadardı nitelikleri zayıftı. Rasim Bey ise Kazanç Vergisi denetimi yapan on iki kişi ile birlikte gelmişti. Ali Bey de, Rasim Bey de müşavir idi. Ali Bey'in kıdemi daha fazla, Rasim Bey sonra geliyordu. Rasim Bey o tarihte Yüksek Ticaret'te hocalık yapıyor ve İstanbul defterdarlığı emrinde, yukarda belirttiğim gibi, Kazanç Vergisi Beyanname Tetkik Bürosu şefi olarak Defterdar'a bağlı olarak çalışıyor. Rasim Bey okuldan mezun olan seçme talebelerinden bir grup yapmış kazanç vergisi beyannamelerini inceliyor. Muhasebeye, hesaba dayalı denetim yapıyor. Öte yanda muamele vergisi ise maddi bir olaya, randımına dayanıyor. Yüksek niteliği yok. Bu ikinci grup, kurula hakim olunca Rasim Bey istenmeyen adam olmuştu. Bu çekişmeler nedeni ile Hesap Uzmanları Kurulu kurulduktan sonra uzun süreli bir geçiş dönemi yaşanmıştır.

Rasim Bey'in yanına çekinerek girdim. Rasim Bey'in önünde, ünlü Envanter ve Bilanço adlı eserinin yeni baskısının müsveddelerinin bulunduğunu gördüm. Epey mürekkep yalamış bir kişi olduğum için kendisine yardım etmek istedim. Kitabın ikinci baskısının yapılmasına yardım ettim. Rasim

Bey beni o kadar benimsedi ki beni özel hayatına aldı. Staj sürem üç aydı, ama kitabın baskısı bu süre içinde tamamlanamayınca benden bir üç ay daha kalmamı istedi. Ben de memnun olacağımı söyledim.

O. Güvemli: Rasim Bey ile denetim çalışmaları yaptınız mı?

S. Tuncer: Rasim Bey ile birlikte 1946 yılında turneye çıktık. Samsun'a gittik. Benim meslek hayatımda bu turne yeni ufuklar açtı. Samsun'da iki tütün şirketi vardı. Grey Tabacco ve American Tabacco. Bu şirketler tütün alıyorlar, işliyorlar ve Amerika'ya ihraç ediyorlardı. İhracat nedeni ile kazanç vergisinden muaftılar. Bize, bu şirketlerin hesaplarının öncelikle tetkik edileceği söylenmişti. Rasim Hoca, Grey şirketinde bir tetkik yaptı. Şirketin muhasebecisi şaşırmıştı, beni bir kenara çekti bu adam kim diye sordu. Onun müşavir hesap uzmanı olduğunu ve aynı zamanda Yüksek Ticaret'te keskin bir muhasebe hocası olduğunu söyledim. Araştırılan husus, bu şirketlerin kazanç vergisinden muaf olma koşullarına riayet edip etmedikleri idi. Şirketin muhasebecisi bana: *“buraya bu kadar denetçi geldi, onlar fazla bir şey anlamadan denetim yaptılar, ama Rasim Bey gerçekten hem muhasebeden ve hem de bu denetim işinden anlıyor”* dedi...

Bu tetkik bir ay kadar sürdü. Sonrasında American Tabacco Şirketi'ne gittik. Burada genel müdür bizi kapılarda karşıladı. Çünkü Rasim Bey'in nasıl inceleme yaptığı haberi oraya gitmişti. Denetimde bir fark çıkmadı ancak, Rasim Bey doktora tezi gibi iki rapor hazırladı. Ardından Ziraat Bankası'nın şubesi ve Merkez Bankası'nın şubesi tetkik edilerek turne tamamlandı. Ayrılacağımız gün Ziraat Bankası müdürü şehir kulübünde Rasim Bey adına bir veda yemeği verdi. Yemekte bütün vilayet erkanı vardı. Müdür Bey kalktı ve bir nutuk çekti. *“Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana Samsun'a gelen teftiş heyetleri içersinde mümtaz sima Rasim Bey şerefine kadehimi kaldırıyorum”* dedi. Benim gözlerim yaşardı. Rasim Bey mahcup bir adamdı. İstanbul'a döndüğümde gerçek bir hazinenin yanında çalıştığımı anladım. Adamın tetkik tarzını, neye baktığını, nelere önem verdiğini öğrendim. Altı ay yanında kaldım ve çok zor ayrıldım.

Ben o sıralar edebiyat ve şiirle de uğraşıyorum. Melih Cevdet Anday'ın Rahatı Kaçan Ağaç adını taşıyan bir şiir kitabı çıkmıştı. Bu uğraş alanını Rasim Bey'e de bulaştırmak istiyordum. Kitabı benden aldı, iki gün sonra geri verdi ve dedi ki, “*bu rahatı kaçan ağaç değil rahatı kaçan kütük...*” Ben bu ve benzeri hatıraları her yerde yazdım.

Rasim Saydar, çantadan yetişmiş, Yüksek Ticaret'i 1925 yılında bitirmiş, Antalya'da açılan Ticaret Lisesi'nde muhasebe dersleri vermiştir. Daha sonra İstanbul'a geliyor, Etibank'ta muhasebe müdürü olarak çalışıyor. Ve kendi kendisini yetiştiriyor. Biraz Fransızca'sı vardı. Özsermaye mukayesesine göre kar tespitini çok iyi yapardı. Buna karşılık Ali Bey teorisyen niteliklere sahipti. Yabancı dil bilirdi. Şov yapmayı severdi. Rasim Bey ise mütevazı idi. Sonuçta ikisi de çok büyüktü.

O. Güvenli: Selahattin Bey, bu açıklamalarınız ile bir döneme ışık tutuyorsunuz ve çağdaş denetim mekanizmasının yaratılmasında etkin olmuş iki büyük denetim devinin biraz daha yakından tanınmasına açıklık getirdiniz. Genelde Ali Alaybek ile ilgili yayın çoktur, ama Rasim Saydar ile ilgili pek yoktur. Bu büyük ustayı da sayenizde biraz daha tanımış olduk. Teşekkür ederiz. İzin verirseniz, size şu soruyu sormak istiyorum. 1923 Yılında Cumhuriyet'in kurulmasından yirmi iki yıl sonra çağdaş vergi denetim mekanizması kurulabiliyor. Çağdaş denetim örgütlenmesine giden bu yirmi iki yıl içindeki gelişmeler üzerinde de biraz durabilir miyiz?

S. Tuncer: Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra Türkiye vergi sisteminde üç reform vardır. Birinci reform 1925 yılında Aşar vergisinin kaldırılmasıdır. Altı yüz yıllık Osmanlı'nın vergisinin bırakılması söz konusu olmuş ve büyük bir gelir kalemi silinmiştir. Bunun yerine 1926 yılında ilk defa kazanç vergisi gelmiştir. Bu o zamanın olabilecek en modern kazanç vergisidir; beyana dayanan bir vergi. İkinci hareket 1949 büyük vergi reformudur. Gelir vergisi, Kurumlar vergisi, Vergi Usul Kanunu'ndan oluşmuştur. Üçüncü hareket ise, 1985 yılında Katma Değer Vergisi'nin yürürlüğe konulması ile gerçekleşmiştir.

Türkiye’de vergi sistemi ile vergi denetimi arasında yakın bir bağ vardır. Vergi sistemi geliştikçe buna paralel olarak vergi denetiminde de gelişmeler olmuştur. Eğer izin verirsiniz, Türkiye’deki vergi denetim sistemini, vergi sistemindeki gelişmeye paralel olarak kısaca anlatmak isterim.

O. Güvenli: Lütfen buyurun efendim. Sanırım vergicilik anlayışındaki gelişmeye paralel olarak denetim anlayışının da gelişmiş olması söz konusu.

S. Tuncer: Evet, 1925 yılında Aşar’ın kaldırılmasından az önce söz etmiştim. Bu büyük arazi ve tarım vergisinin kaldırılmasından sonra, Maliye teknisyenleri Umumi Kazanç Vergisi adında bir sistem getirdiler. Bu vergi muhasebekayı sistemini önemli kılıyordu. Ama ülkenin kayıt düzeni buna hazır değildi. Vergi sisteminde çalışanlar da hazır değildi. Özel kesimin yeterince gelişmemiş olduğu da biliniyor. Bütün bunlar bu vergi girişimini başarısız kıldı. Teknisyenler bir takım eklemeler ve zamlarla sistemi düzeltmeye çalıştılar. Bu durum, 1930’lu yılların ortalarında 2395 sayılı Kazanç Vergisi yasının yürürlüğe girmesi ile düzelmeye başladı. Beyannameler, bunların hazırlanması ve hatta denetim konularını, usul hükümleri olarak kapsayan bu yasa ile beyan usulüne dayalı uygulama ile kısmen başarı sağlandı. Yine aynı yıllarda muamele vergileri ve tüketim vergileri dönemi de başladı. Tüketim vergileri her madde üzerinden ayrı ayrı alınan parçalı vergilerdi ve gerekli hasılatı sağlayamıyorlardı.

1940’lı yılların başlarında (1943) 2843 sayılı yasa ile muamele vergilerinde büyük bir reform yapıldı ve İmalat Muamele Vergisi adı altında bir vergiye geçildi. İki beygir ve beş işçiden fazla çalışana sahip işletmeler bu vergiye tabi tutuluyor ve satış bedeli üzerinden %10’luk bir vergi oranını içeriyordu.

Bu iki vergi uygulaması vergi denetimini de beraberinde getirdi. İlk olarak İstanbul’daki Muamele Vergileri Müdürlüğü’nde, Muamele Vergileri Hesap Mütahassıslığı adı ile bir denetim birimi oluşturuldu. Bu birimin başında Ali Alaybek vardı. Ali Alaybek, devşirme usulü ile (malîyenin başka bölümlerinde çalışanlar arasından) memur bularak burayı geliştirmiştir.

Kazanç vergisinde de aynı usul izlenmiştir. Rasim Saydar Hoca'nın, İstanbul Defterdarlığı'nda Beyanname Tetkik Komisyonu adı altında bir birim oluşturduğu görülmektedir. Bu birimin de 1940'lı yılların başlarında kurulduğu bilinmektedir. Kazanç vergisindeki değişiklik ile gerektiğinde yabancı denetim uzmanı kullanılabilceği belirtilmiştir. O zamanki defterdarlığa bağlı müşavirliğe Müller adında, uzun süre Türkiye'de çalışmış, İsviçreli bir uzman getiriliyor. Müller, Beyanname Tetkik Kurulu'ndan bağımsız bir konumda idi. Ben hesap uzmanı olduktan sonra Müller sözleşmeli olarak çalışmasına devam etti. Zaman zaman gider ona danışırdık. Türkçe'si oldukça iyi idi.

1945 Yılına gelindiğinde ayrı ve farklı uygulamalar yapan bu iki denetim biriminin birleştirilerek belirli standartlara sahip bir denetim kurumunun oluşturulması düşüncesi ağırlık kazanmaya başladı. Hesap Uzmanları Kurulu'nun oluşturulmasındaki ana düşünce bu olmuştur.

O. Güvemli : Bu denetçiler denetledikleri vergi yasalarını öğreniyorlar ve yasalardaki eksikleri görüyorlardı. Sanırım bu bilgileri arttıkça ve daha fazla deneyim kazandıkça vergi yasalarını daha iyi duruma getirecek çalışmalar da yapıyorlardı. Ama 1940'lı yılların ortalarında vergi denetçisi olarak öne çıkan iki isim vardı. Bunlar Ali Alaybek ve Rasim Saydar idi. 1949 Vergi reformunun başarılı olmasında bu iki denetim devinin katkıları olmuş mudur?

S. Tuncer: 1949 Vergi reformunun hazırlıklarının 1940'lı yılların başlarında başladığını belirtmem gerekiyor. O zamanki İstanbul Defterdarı Faik Ökte'nin başkanlığında bir gelir vergisi reform komisyonu toplandı. Faik Ökte varlık vergisi faciasının da kahramanı idi. Komisyonun en önemli şahsiyeti Prof. Neumark idi. Bu vergi reformunun asıl mimarı Prof. Neumark'tır. Ali Alaybek'in ve Rasim Saydar'ın da bu komisyonun üyeleri olduğu bilinmektedir. 1949 vergi reformu bu komisyonun raporlarına dayanılarak gerçekleştirilmiştir. Ben maalesef bu komisyonun raporlarını kaleme alan kişiyi tespit edemedim. Bu raporlar basit, sade ve temiz Türkçe ile yazılmışlardır. Bu durum, 1 Ocak 1950 yılında yürürlüğe giren bu yasalara da yansımıştır. Faik Ökte'nin anılarında bu komisyonda Ali Alaybek'in ve Rasim Saydar'ın

bulduğunu görüyoruz. Neumark da anılarında onlardan söz ediyor. Bu iki önemli denetim uzmanının komisyon içinde etkin rol oynamalarının, vergi reformunun başarılı olmasında kuşkusuz büyük payı vardır.

O. Güvemli: Bu çağdaş vergi yasalarının vergi denetiminin gelişmesine katkıda bulunduğu, yani karşılıklı bir etkileşimin söz konusu olduğu söylenebilir mi?

S. Tuncer: Vergi denetimini de geliştiren bu büyük vergi reformunun özelliği şudur. Batı kültürü ağırlıklı bir gelir vergisi, kurumlar vergisi ve bir de o zamana kadar vergi mevzuatımızda bulunmayan usul hükümlerinin yer aldığı vergi usul yasası. Daha önceleri usul hükümleri, vergi yasaları içinde yer alıyordu. İlk kez, Alman gelir vergisi kanunlarına uygun şekilde usul hükümleri bu bağımsız yasa içinde yer aldı. Böylece vergi kanunları ile usul kanunları birbirinden ayrılmış oldu.

Vergi reform çalışmaları sırasında denetim açısından ortaya çıkan iki hususu belirtmek gerekmektedir. Bunlardan ilki, reform çalışmalarının devam ettiği 1940'lı yılların ortalarına doğru, Maliye Vekaleti, beyannameye dayanacak bir vergi sisteminin işleyişini sağlamak amacı ile sırf vergi beyanamesini tetkik edecek bir denetim kurulu oluşturulmasını düşündü. Özellikle Maliye Teftiş Kurulu model olarak alındı. Maliye müfettişleri kamu kuruluşlarını ve devlet teşekküllerini nasıl inceliyorlarsa, buna paralel olarak hesap uzmanları da verilen vergi beyannamelelerini batı standartlarına uygun bir şekilde inceleyeceklerdi. Bu görüşler doğrultusunda, 1945 yılında 4709 sayılı yasa ile Hesap Uzmanları Kurulu'nun oluşturulduğu görülmektedir.

Denetim açısından ikinci husus ise, Vergi Usul Kanunu'nun 135 ve sonraki maddeleri ile vergi denetim kavramının vergicilik içinde yerini almış olmasıdır. Tarifi yapıldı, amaçları belirlendi. Ödenmesi gereken verginin tespiti konusu ele alınmış oldu. Bu da kuşkusuz çağdaş vergi denetimini geliştiren bir etken olmuştur.

O. Güvemli: 1945 yılında Hesap Uzmanları Kurulu oluşturulduğunda,

sadece İstanbul'da kazanç vergisi ve muamele vergisi beyannamelerini inceleyen hesap mütehassısları mı vardı. Ankara'da, İzmir'de kazanç vergisi ve muamele vergisi beyannamelerini inceleyenler yok muydu?

S. Tuncer: Hesap Uzmanları Kurulu oluşturulduğu zaman, Ankara'da, İzmir'de yani Türkiye'nin çeşitli yerlerinde hesap mütehassısları vardı ve vergi beyannamelerini bu kişiler denetliyorlardı. Hesap Uzmanları Kurulu'nun kuruluş çalışmaları başlayınca bu kişiler ve Bakanlığın ileri gelen memurları heyete girmek için kulis faaliyetine başladılar. Bu amaçla Kurul'un kuruluş kanununa bir madde eklendi. Denildi ki, bu tasarı kanunlaştığı zaman hesap mütehassıslığı kadrosunda bulunanlar bir defaya mahsus olmak üzere Kurul'a hesap uzmanı titri ile katılabilirler. Bakanlık'ta çalışan bir çok kişi, bu maddeden yararlanarak gerekli formasyon, muhasebe bilgisi aranmaksızın heyete katıldı. Bu kişilerin tasfiyesi 1950'li yılların ortalarına kadar sürdü.

O. Güvemli: Kurul'un ilk yıllarındaki gelişmeler nasıl oldu?

S. Tuncer: Başlangıçta heyete sınav ile giren gençleri kötü karşıladılar. Kötü siciller verdiler. Yani hesap uzmanlığına uygun formasyonu olmayan kişilerin yönetiminde Kurul sıkıntılı bir dönem yaşamıştır. Öte yandan, Kurul oluşturulduğunda 1949 vergi reformu henüz gerçekleştirilmemiş olduğu için, Kazanç vergisi ve Muamele vergisi tetkiki ile meşgul olduk. Ehliyet sınavını verip hesap uzman yardımcılığından hesap uzmanlığına geçince, vergi reformu da gerçekleşmişti. Ben, yeni vergi reformu çerçevesinde ilk denetimimi 1951 yılında Eskişehir turnesinde Eskişehir Bankası'nı denetleyerek gerçekleştirdim. İlk Kurumlar vergisi beyannamesi raporunu yazdım. Ama uzun süre bir ikilem içinde çalışmalarımızı sürdürdük. Yani heyet içindeki hesap mütehassıslığı ve hesap uzmanlığı ikilemi. Ya da imtihanlılar ve imtihansızlar farkı olarak bu ikilemi yaşadık. İdealist kadro beş-altı sene ezildi. Hesap uzmanı olarak kendimizi göstermek on yıl kadar sonra ancak mümkün olabildi. Çünkü tortunun temizlenmesi uzun sürdü. Bu sekiz – on yıllık süre içinde heyet kendisini gösteremedi. Sınav ile giren

gençlerin başarısını sağlayan bir etken de 1949 vergi reformu olmuştur. Çünkü eski nesil yeni vergileri bir türlü benimseyemiyordu. Yeni nesil ise, bu vergi reformuna ve yeni denetim esaslarına hızlı bir şekilde adapte oldu. Bu geçiş döneminin uzun sürmesinin bir nedeni de Kurul'un yönetimi idi. Çünkü başlarda Hesap Uzmanları Kurulu'nun başkanlığını müfettiş kökenli kişiler yapıyordu. İki grup arasında farklar vardı. Kurul oluşturulunca müfettişlerin bir bölümü kamu kesimindeki denetimlerini bırakıp, vergi denetimi yapmak üzere Kurul'a katıldılar. Aralarında büyük bir rekabet yaşandı ve her iki grup da başarılı olmak için çok çalıştı. Başarılı da oldular.

Hesap Uzmanları Kurulu'ndan yetişen ilk başkan Muzaffer Egesoy'dur. Bu ismin altını çizmek istiyorum. Heyete büyük katkısı olmuştur. Yasal mevzuatı düzeltmiştir. Heyete disiplin getirmiştir. Uzmanlık standartlarında, etik, bilgi ve teknik açıdan sınavlarda seviyeli bir reform yaptı. Bu arada müfettişler gibi hesap uzmanlarının da yurtdışına staj öğrenimi için gönderilmeleri sağlandı. 1952-1953 Yıllarından itibaren on kişilik partiler halinde uzmanlar yurt dışına gönderilmeye başlandı.

O. Güvemli: 1950'li yıllarda Hesap Uzmanları Kurulu'ndaki gelişmelerin sonuçları nasıl ortaya çıkmaya başladı?

S. Tuncer: Yabancı dil bilen, çağdaş gelişmeleri izleyebilen deneyimli kadrolar yetişmeye başlayınca, bu uzmanlar gerek kamu kesiminde ve gerekse özel kesimde aranan elemanlar haline geldiler. Hesap uzmanları bir marka olmaya başlayınca aranan kişiler haline geldiler. Ben de, 1963 yılında Kurul'dan ayrılarak Sınai Yatırım ve Kredi Bankası'na geçtim. Daha sonra buradan ayrılarak özel kesimde çalıştım ve Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nde öğretim üyeliği yaptım. Eskişehir'e derslere gittim. Akademik yaşamımda zaman içinde doçent oldum. Profesörlüğe yükseltildim.

O. Güvemli: Siz bu son açıklamalarınız ile üçüncü grup sorularımıza da bir ölçüde yanıt verdiniz. Hesap Uzmanları Kurulu'nda yetişen uzmanlar hem özel kesimde ve hem de kamu kesiminde aranan teknik ve yönetici

kişiler olmuşlardır. Bunlara şu eklemeyi yapabilir miyiz? Beyan üzerine vergi ödemek, kayıtlar üzerinde denetim yapmak doğal olarak muhasebenin önemini artırıyor. Ama tekdüzen hesap planı bulunmayan, yeterli sayıda ve kalitede muhasebecisi olmayan bir ortamın bulunduğu ve yeni gelişmekte olan özel kesimin varlığından söz ediyoruz. Böyle bir ortamda denetim yapan kaliteli ve deneyimli uzmanların da muhasebenin gelişmesine katkıda bulunmaları gerekiyor. Bu uzmanların denetim çalışmaları, özel kesimin muhasebeye daha fazla önem vermesine katkıda bulunmuş mudur?

S. Tuncer: Bu konudaki gelişmeler, yani hesap uzmanlarının özel kesime çeşitli açılardan katkısı, zaman içinde değişerek, ama sürekli şekilde devam etmiştir. Örneğin geçen yüzyılın sonlarında, 1989 yılında kabul edilen 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik yasası çıktıktan sonra Yeminli Mali Müşavir olarak hesap uzmanları, özel kesime yeni bir şekilde hizmet vermeye başlamışlardır. 2011 Yılında Bakanlar Kurulu'nun 646 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'si ile tarihe karışana kadar, 66 yıl boyunca Hesap Uzmanları Kurulu'nun yetişme tarzı ve gelenekleri ile çok önemli izler bıraktığını söylemek isterim.

O. Güvemli: Selahattin Bey, o günlerli yaşamış bir kişi olarak bize çok önemli bilgiler verdiniz. Ülke vergi denetim tarihinde çağdaş vergisel denetimi başlatmış bir kurum olarak yerini almış bulunan Hesap Uzmanları Kurulu'nun, kuruluş ve gelişme sürecini, denetim ve vergisel boyutları ile kaliteli insan gücü ve kayıt düzeni açısından ortaya koyarak genç kuşaklara tarihten bir kesit sunmuş oldunuz. Teşekkür ederiz.

S. Tuncer: Ben teşekkür ederim. Bu şekilde heyetin kısa bir tarihçesini ortaya koymuş olduk.

Prof. Güvemli, Prof. Tuncer ile birlikte